

KOMMISSIONEN
FÖR SKATTENYTTA

8 FEBRUARI 2024

Förändrad omvärld kräver ökad skattenytta

LARS JAGRÉN

– EN RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN FÖR SKATTENYTTA –

Vad får vi för pengarna?

Förord

Under hösten 2021 tog jag initiativet till bildandet av Kommissionen för Skattenytta. Målet var att det skulle vara en obunden och gentemot alla intressen självständig kommission. Bakgrunden var mina funderingar kring hur vi använder våra gemensamma resurser. Jag ställde mig frågan – hur kan vi få mer nytta för varje skattekrona?

Vårt arbete går ut på att ge svar på tre frågor:

- Vad får vi egentligen för våra skattepengar?
- Vad borde vi få för våra skattepengar?
- Hur kommer vi dit?

Kostnaderna för den bristande effektiviteten syns tydligast i form av ett direkt slöseri med våra gemensamma medel, men också i form av lägre tillväxt och därmed lägre skatteintäkter. Ett vanligt politiskt svar på ett problem är att tillföra mer resurser i stället för att undersöka hur befintliga resurser kan användas bättre. Men vårt arbete har tydligt visat att grundproblemet i Sverige sällan är en brist på resurser utan i stället oftast en brist i hanteringen av resurserna. Det finns inget tydligt samband mellan resurser och resultat i offentligt finansierade verksamheter.

En förändrad omvärld och nya förutsättningar i Sverige gör frågan om skattenytta och effektivitet ännu viktigare. Detta lyfts i denna rapport som summerar kommissionens första två år, men som framför allt betonar behovet av åtgärder nu. Det finns en stor effektiviseringspotential, men också ett antal grundläggande problem som leder till ineffektivitet i hur resurserna används. Generella problem är dåliga och/eller gammeldags regelverk, dåligt utnyttjande av den potential IT ger, dålig uppföljning och brist på benchmarking, svag konkurrens på många områden och inte minst bristande ledarskap. Rapporten är skriven av Lars Jagrén, senioranalytiker på Kommissionen för Skattenytta.

Det dagliga arbetet på Kommissionen för Skattenytta leds av Bettina Kashefi. Övriga medarbetare är AnnMarie Begler, Mats Bergstrand, Lars Jagrén, Mattias Lundbäck och Oskar Rådehed.

Kommissionens arbete har redan fått betydande genomslag i debatt och politik. Debatten om skattenytta och ineffektivitet är dock fortfarande i sin linda. Alltför få tar fasta på att en bortslösad skattekrona egentligen är en stöld från folket. Det vanliga politiska svaret på ett problem är fortfarande "mer resurser" snarare än att fråga om de befintliga resurserna kan användas bättre. Man ställer också alltför sällan frågan om resurserna verkligen finns. Finns det tillräckligt många i arbetskraften som inom rimlig tid kan fylla de utlovade resursförstärkningarna inom exempelvis polisen?

Vi fortsätter vårt arbete med oförminskad kraft. Välkommen att vara med på den fortsatta resan.

Leif Östling
Grundare och ordförande
Stockholm januari 2024

För ytterligare information om våra aktiviteter hänvisas till www.skattenytta.se.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	3
Inledning.....	4
Faktaruta 1. Transparensen viktig - vi betalar mer än vi tror i skatt?.....	6
Faktaruta 2. Större skattenytta gynnar svaga grupper i samhället.....	7
Nya förutsättningar ökar kraven på skattenytta.....	8
Åldringsboom och brist på personal	12
Kommissionens viktigaste slutsatser	16
Stor potential till effektiviseringar och större nytta för skattemedlen	16
Bättre regler ger ökad tillväxt	17
Fem centimeter fel.....	18
Stora oförklarliga skillnader mellan olika kommuner och regioner.....	18
Faktaruta 3. Politiker har bristande kunskap om hur bra den egna kommunen är	20
Ledarskapet avgörande	21
Hög tid för åtgärder.....	22
Skattekommissionen förslag om Effektivitetskansli.....	24
Fortsatt arbete under 2024.....	25
Bilaga 1 Kommissionens rapporter och seminarier sedan start.....	26

Inledning

Dagens svenska välstånd och välfärd byggdes av företagande, utrikeshandel och internationell öppenhet. Men det baserades också på väl fungerande regelverk och institutioner liksom på tillgång till infrastruktur och utbildning. Företagens framgångar skapade i sin tur jobb och skatteinkomster som gav förutsättningar för nya offentliga investeringar och för framväxten av välfärdsstaten.

De offentliga utgifterna i Sverige uppgår sammantaget till ca 2 800 miljarder kronor, eller hälften av BNP. Antalet som arbetar i den offentliga sektorn är 1,6 miljoner personer eller omkring en tredjedel av samtliga förvärvsarbetande, och de offentligt ägda tillgångarna är värda omkring 10 000 miljarder kronor. De offentliga utgifterna finansieras till helt övervägande del via skatter. Utslaget på varje vuxen svensk (18 +) motsvarar det drygt 340 000 kronor! Kunskapen om hur mycket vi betalar i skatt är dock begränsad. Den bristande transparensen vad gäller skatterna liksom vad gäller bristen på enkla jämförelser mellan hur servicen i olika kommuner fungerar gör det svårt att bedöma vad man egentligen får för de skatter man betalar och är ett demokratiskt problem (se faktaruta 1).

En väl fungerande, internationellt konkurrenskraftig och effektiv välfärd (i hög grad skattefinansierad) är en nödvändig förutsättning för företagande, företagstillväxt och välstånd. Alla medborgare och alla företag är beroende av att det finns tillgång till vård, skola och omsorg. Alla är också beroende av att infrastrukturen fungerar, att det finns ett försvar liksom att det är lag och ordning som gäller. Att den skattefinansierade välfärden är effektiv är vidare en av de viktigaste faktorerna för att minska den ekonomiska ojämlikheten (se faktaruta 2).

De höga skatterna till trots nås alltför ofta inte de politiska målen som de uttrycks i lagar och myndighetsdirektiv. För flertalet medborgare är det också tydligt att Sverige har betydande problem t.ex. vad gäller:

- Otrygghet och brottslighet, framför allt kopplat till gängkriminaliteten
- Fusk och kriminalitet i välfärdssystemen
- I vissa delar svaga och generellt sett ojämna skolresultat
- Långa vårdköer
- Bristande underhåll av infrastrukturen
- Kraftiga kostnadsöverdrag i stora infrastrukturprojekt
- Osäker elproduktions- och överföringskapacitet
- Dåligt fungerande integration
- För många som lever på olika bidrag

Frågan "Vad får vi egentligen för våra skatter – och hur skulle vi kunna få ut mer?" var upprinnelsen till bildandet av Kommissionen för Skattenytta – och den har blivit än mer relevant när nu förutsättningarna både i omvärlden och i Sverige förändrats kraftigt inför det kommande decenniet. Riskerna och utmaningarna har ökat avsevärt, till exempel vad gäller behovet av en snabb utbyggnad av totalförsvaret och rättsväsendet, men även till följd av en snabbt åldrande befolkning. Trycket på de offentliga utgifterna kommer att öka avsevärt till följd av högre räntor och högre inflation samtidigt som konjunkturen är svag och finansmarknaderna osäkra. Den nya omvärlden analyseras närmare i kapitel två.

De nya utmaningarna kan i grunden inte lösas med högre skatter och mer resurser. Kommissionens analys visar också tydligt att det inte finns något generellt samband mellan mängden resurser och verksamheternas resultat. Detta behandlas i kapitel tre där de viktigaste slutsatserna av Kommissionens arbete summeras.

Långsiktigt är internationell konkurrenskraft grundförutsättningen för fortsatt välfärd och välstånd. Det är genom en hållbar tillväxt som nya resurser skapas för att klara framtidens behov. Regelverk och skatter måste uppmuntra företagande, entreprenörskap och innovationer. Högre skatter innebär istället en risk för svagare konkurrenskraft, för mindre incitament till företagande, jobb och utbildning samt en större svart sektor. Skatter skapar dessutom ofta snedvridningar mellan varor och tjänster som är beskattade på olika sätt, eller minskar motiven att ta ett arbete. **Sverige behöver skatter och regelverk för den offentliga sektorn som både är kortsiktigt effektiva och som långsiktigt stödjer konkurrenskraft och hållbar tillväxt.** Detta är än viktigare i en tid när omvärlden förändrats. Detta diskuteras i kapitel fyra som summerar Kommissionens viktigaste förslag för att öka skattenyttan och effektiviteten.

Debatten om skattenytta och ineffektivitet saknas fortfarande i hög grad. Det vanliga politiska svaret på ett problem är "mer resurser" snarare än att fråga om de befintliga resurserna kan användas bättre. Alltför få tar fasta på att en bortslösad skattekrona egentligen är en stöld från folket.

Faktaruta 1.

Transparensen viktig - vi betalar mer än vi tror i skatt

Ett problem vad gäller medborgarnas berättigade krav på effektivitet och skattenytta är bristen på kunskap om hur mycket skatt man faktiskt betalar och därmed vad som är rimligt att kräva tillbaka. I genomsnitt underskattar vi svenskar hur mycket vi betalar i skatt med omkring 30 procent. Ett speciellt problem därvidlag är att de indirekta skatterna gradvis ökat. Kunskapen om inkomstskatterna är generellt sett god, medan den för de indirekta skatterna, som utgör en majoritet av den offentliga sektorns skatteinkomster, är lägre. Totalt sett uppgår de indirekta skatterna¹ till i det närmaste 55 procent av den offentliga sektorns totala skatteinkomster – en andel som har ökat kraftigt sedan 1971 då motsvarande andel var 30 procent.

Andel indirekt skatt av totala skatter

År	Andel indirekt skatt
1971	30,0
1990	47,0
2006	51,3
2020	55,0

Källa: Kommissionen för Skattenytta

Möjligheten att värdera vad man får för sina skatter försvåras ytterligare av bristen på jämförelser mellan olika kommuner och regioner liksom mellan olika verksamheter inom en och samma kommun/region. Det finns gott om relevant statistik inom framför allt statistikdatabasen Kolada, men denna presenteras ytterst sällan på ett för kommuninvånarna tillgängligt sätt. Detta omöjliggör i hög grad att utvärdera den egna kommunen och de egna politikerna och att jämföra sig med andra. Medborgarnas möjlighet att granska både hur mycket skatt de betalar samt vad de får för pengarna måste stärkas.

---

¹ Definierade som moms, arbetsgivaravgifter och punktskatter.

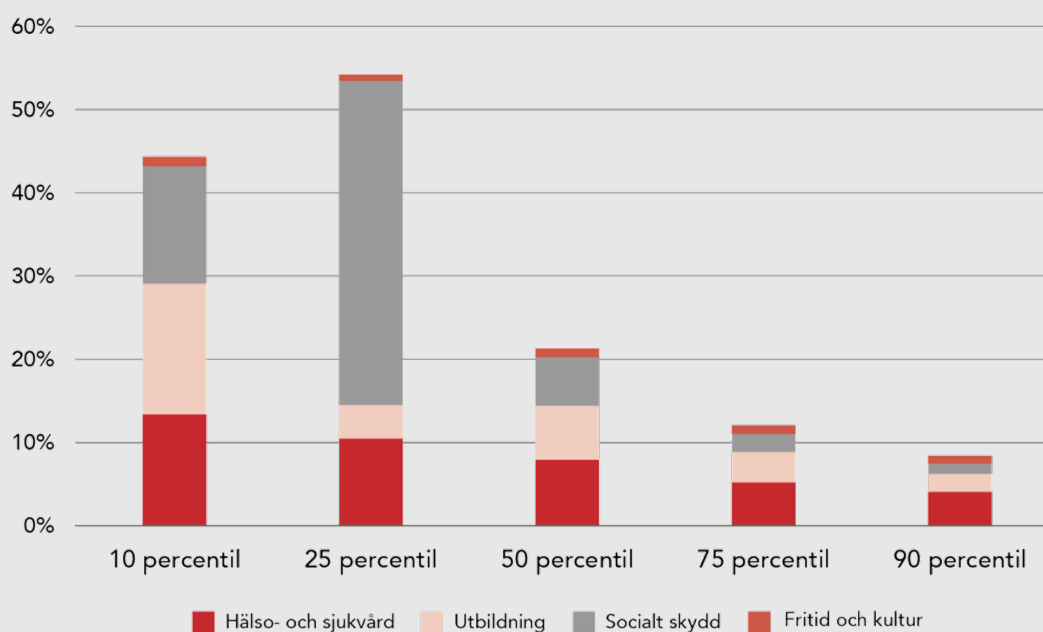
Faktaruta 2.

Större skattenytta gynnar svaga grupper i samhället

Att den offentliga konsumtionen (helt dominerad av löner till de anställda) är effektiv är också mycket viktigt för inkomst/välståndsfördelningen i landet. Inkomsterna jämnas ut betydligt om man tar hänsyn till värdet av den offentliga konsumtionen – detta eftersom offentliga tjänster är mer betydelsefulla i de lägre inkomstskikten.

För de med de 25 procent lägsta inkomsterna motsvarar deras konsumtion av offentligt finansierade välfärdstjänster mer än 50 procent av deras disponibla inkomst, dvs summan av inkomster och deras konsumtion av välfärdstjänster. Ju högre inkomsterna sedan blir, desto mindre betyder de offentligt finansierade tjänsterna som andel av de disponibla inkomsterna. Effekten kan också uttryckas som att välfärdstjänsterna minskar den s.k. ginikoefficienten kraftigt – från 0,33 till 0,26 (se anmärkning). Att ha effektiva regelverk som minimerar slöseri (ineffektivitet) och maximerar effektivitet och resultat är därmed den viktigaste utjämningsfaktorn (diagram 4).

Andel av disponibel inkomst (inklusive välfärdstjänster) som utgörs av välfärdstjänster

Källa: Egna beräkningar samt proposition 2022/23:100, bilaga 2, Fördelningpolitisk redogörelse

Anm: ¹ Ginikoefficienten mäter inkomstspridningen i landet. En koefficient på 0 innebär att alla har exakt samma inkomster, en koefficient på 1 att en person har samtliga inkomster. För att ge en indikation på hur stor nedgången från 0,33 till 0,26 är, kan man notera att den motsvarar mer än hälften av skillnaden (före välfärdstjänster) mellan Sverige och USA (som har en Gini-koefficient på knappt 0,4).

Nya förutsättningar ökar kraven på skattenytta

Sverige som land har en rad styrkor. Till dessa hör ett innovativt och framgångsrikt näringsliv, både vad avser traditionella sektorer och nya snabbt växande techbranscher. Dit hör en internationell öppenhet, internationellt sett starka statsfinanser och en låg statsskuld, liksom en grundläggande samsyn på arbetsmarknaden om behovet av strukturomvandling och flexibilitet. Dessa styrkor finns kvar, men sedan kommissionen inledde sitt arbete för drygt två år sedan har förutsättningarna förändrats på en rad olika områden. Den allra mest uppenbara är det kraftigt ökade behovet av satsningar på försvaret – både det civila och det militära. Detta både för att klara en anpassning till NATO, men framför allt för att samhället faktiskt ska kunna klara en krigs- eller hybridkrigssituation. Det ryska folkrättsvidriga kriget i Ukraina har visat att Ryssland medvetet bryter mot alla överenskomna internationella krigslagar och kan förväntas göra så även vid nya konflikter. En andra inhemsk förändring är utbyggnaden av rättsväsendet, med ökade satsningar på domstolar, fängelseplatser och fler poliser.

En annan internationell förändring är en svagare konjunktur, generellt sett svagare offentliga finanser och en återgång till ett mer normalt högre ränteläge. Högre räntor och högre inflation leder till större ränteutgifter för det offentliga samtidigt som en rad utgifter som är kopplade till inflationen också stiger. Detta har lett till större osäkerhet på de finansiella marknaderna framför allt vad gäller statsskulderna och möjligheterna att finansiera dem i många länder² liksom inom EU gemensamt. Detta påverkar givetvis även Sverige både i form av lägre tillväxt, men också i form av högre räntekostnader för hushåll, regioner och staten (även om Sverige har en mycket gynnad situation i form av en låg statsskuld).

Också många inhemska förutsättningar har ändrats. Till dessa hör:

- Högre inflation och högre räntor har slagit hårt mot hushållens disponibla inkomster. Situationen förvärras av att bostadspriserna fallit vilket ytterligare ökar osäkerheten i hushållssektorn. Konsumtionen faller och hushållens syn på sin egen ekonomi (konfidensindikatorn) är rekordlåg.

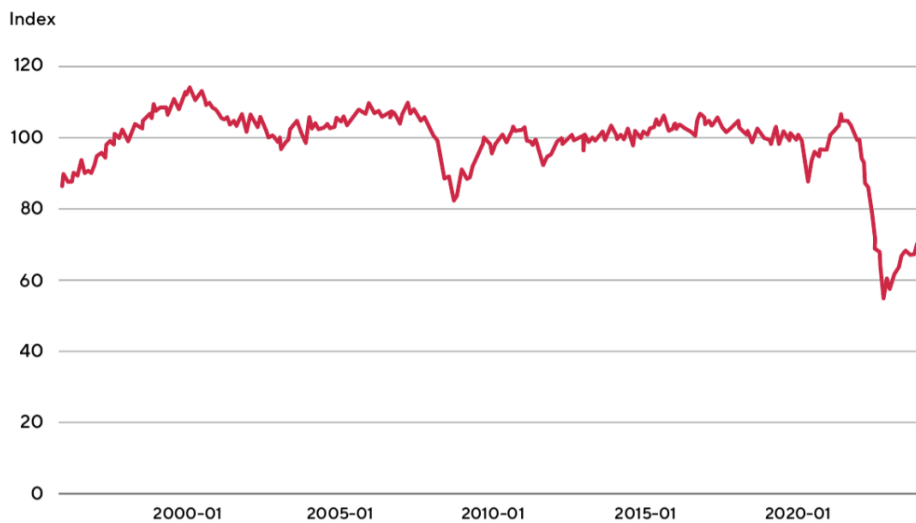
---

² Detta gäller inte bara "kroniska" krisländer som Italien och Grekland utan även USA och Storbritannien.

Diagram 1. Hushållens mycket pessimistiska om sin egen ekonomi

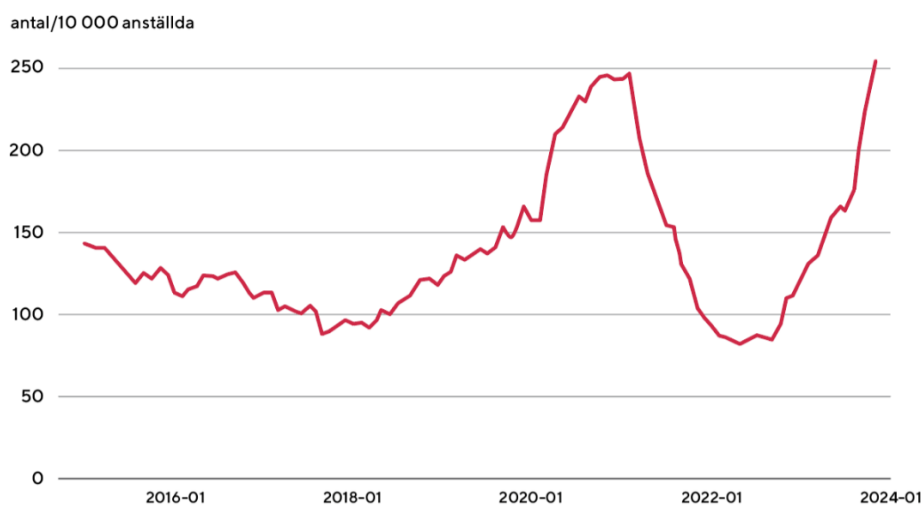
Konjunkturbarometern (Branch microindex hushåll)

- Svagare arbetsmarknad. Även om sysselsättningen hållits uppe har arbetslösheten stigit och varslen ökat, framför allt i byggsektorn (totalt sett är varslen dock fortfarande på en relativt låg nivå). Vidare har antalet konkurser har ökat. Osäkerheten är fortsatt stor och en kraftigare försvagning av arbetsmarknaden skulle slå hårt både genom lägre skatteintäkter och större utgifter för olika bidragssystem. Kommuner och regioner har på grund av inflationen fått försvagade finanser enligt SKR:s ekonomi-rapport oktober 2023.

Diagram 2. Ökat antal varsel i byggsektorn

Personer berörda av varsel de senaste 12 månaderna (Branch: Byggverksamhet)

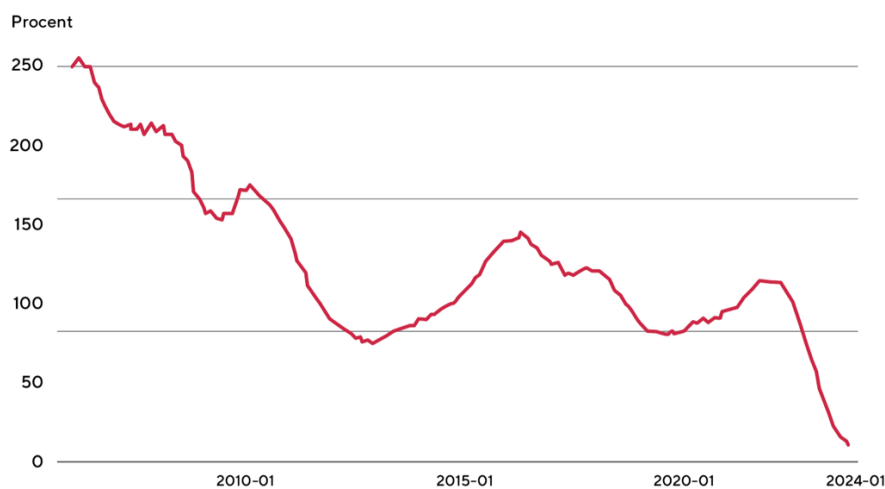

Källa: Infostat/Arbetsförmedlingen/SCB

- Totalt stopp i bostadsbyggandet till följd av ökade kostnader, prisfall och lägre disponibla inkomster. Detta framgår av att tillväxttakten i hushållens bostadslån nu är noll. Detta påverkar direkt BNP negativt, men har också långsiktigt negativa effekter och förvärrar en redan dåligt fungerande bostadsmarknad vilket gör att även arbetsmarknaden fungerar sämre och försvårar företagens möjligheter att hitta anställda. Obalanserna mellan utbud av bostäder och arbetskraft förvärras.

Diagram 3. Hushållens bostadslån ökar inte

Tillväxttakten i hushållens lån (Lånetyp: Bostad)

Källa: SCB

- Ökade obalanser mellan utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden. Många företag har arbetskraftsbrist samtidigt som långtidsarbetslösheten är hög och en stor grupp står helt utanför arbetsmarknaden.
- Kraftigt ökad gängrelaterad brottslighet som i vissa delar blivit systemhotande. Välfärdsföretag utsätts i växande omfattning för brottsligt inflytande. För att bekämpa brottsligheten har staten aviserat betydande utgifts- och personalökningar för främst polisen och kriminalvård. Kriminalvården anger att de behöver bli 15 000 fler för att klara de lagändringar som genomförts eller är under beredning.
- Såväl staten som flera kommuner har gjort – eller avser att göra - stora satsningar kopplade direkt eller indirekt till gröna industrietableringar i Norrland. Detta är ett betydande risktagande med tanke på den osäkerhet som finns för flera av projekten och kan i värsta fall leda till stora underskott.
- En diskussion har påbörjats om ändringar i det finanspolitiska ramverket. Diskussionen är viktig och kan i bästa fall leda till någon slags investeringsbudget även för staten. I värsta fall kan det leda till att än mer resurser satsas utan tanke på effektiviteten.

Sammanfattningsvis; Nya behov och högre utgifter, satsningar på fler anställda, lägre skatteinkomster och större risker. Detta förvärrar de två mer grundläggande utmaningar som sedan tidigare finns för de offentliga utgifterna, den demografiska utvecklingen och bristen på personal.

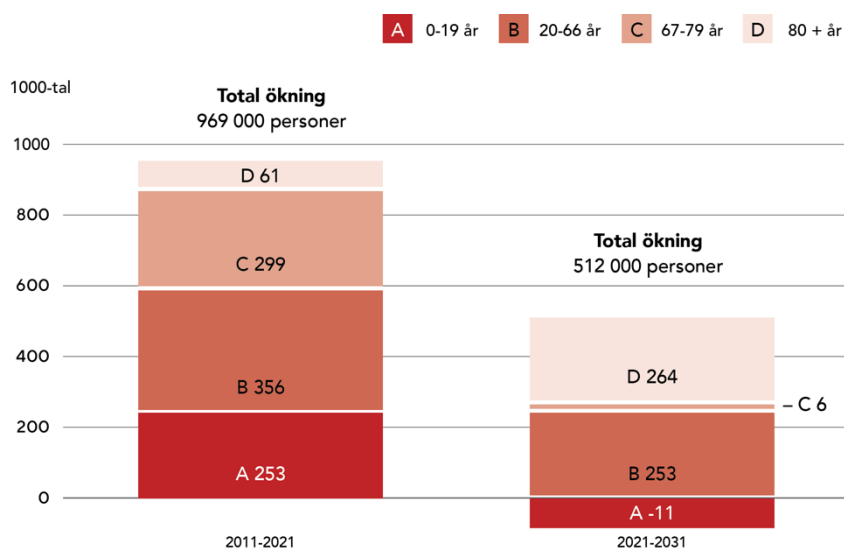
Åldringsboom och brist på personal

Utöver de risker som nämndes ovan finns två stora utmaningar vad gäller de offentliga utgifterna och de resurser som går till den offentliga sektorn.

För det första, den demografiska utvecklingen med ett snabbt ökande antal och andel "äldre äldre" jämfört med dem i yrkesverksam ålder. Antalet äldre kommer under den kommande 10-årsperioden att öka mer än antalet personer i yrkesaktiv ålder (se figur 4.). Även om det sker en ökning i yrkesaktiva åldrar med 253 000 personer under perioden är det ökningen i gruppen 80+ som är mest anmärkningsvärd. Att Sverige över huvud taget har ett överskottsmål beror på att den här förändringen kunnat förutses många år i förväg. Förvisso är Sverige inte det land i EU som påverkas mest av demografiska förskjutningar de kommande decennierna, men vi bör ändå inte underskatta effekten på de offentliga finanserna. Det sätter i sin tur stor press uppåt på kostnaderna, eftersom dessa ökar dramatiskt med stigande ålder och framför allt efter 80 års ålder (figur 5).

Problemen är allra störst i de små kommunerna med upp till 25 000 invånare. Här väntas enligt SCBs prognoser samtliga åldersgrupper utom 80+ att minska i antal, medan 80+ ökar kraftigt. Problemen kan också summeras som att medan försörjningskvoten (definierad som antalet unga och äldre jämfört med personer i arbetsför ålder) väntas ligga kvar på 0,61 i kommuner med mer än 100 000 invånare, kommer den att stiga till 0,92 i de minsta kommunerna³. Detta sätter dessa kommuners finanser under stor press.

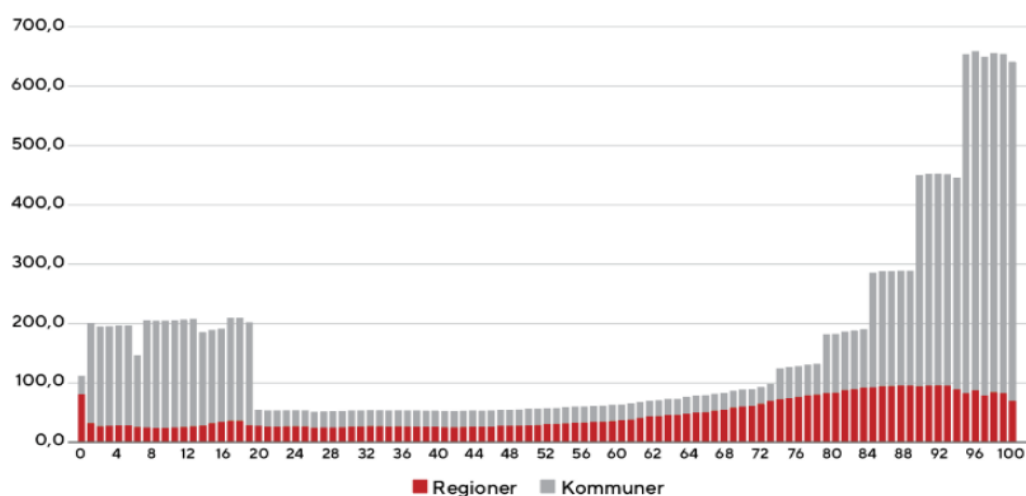
Diagram 4. Snabb ökning av antalet äldre

Källa: SKR

³ SKR, 2022. Välfärdens kompetensförsörjning

Diagram 5. Bruttokostnad per invånare per årskull

Källa: Kolada

Problemet förvärras av ett växande underskott i kommunerna de kommande åren, enligt SKRs prognoser. För 2023 prognosticeras ett underskott på knappt 10 mdr, som sedan ökar till omkring 25 mdr 2024. Jämfört med 2022 försvagas resultatet med 50 - 60 mdr på två år. Detta föder ständiga krav på ökade statsbidrag och högre skatter. Denna typ av politik vore dock en återvändsgränd. Mer resurser (och därmed högre skatter) utan analys av vilka problemen egentligen är leder bara till ökat slöseri och en bevarande av dagens ineffektiva organisationer och regelverk. Det riskerar dessutom att påverka konkurrenskraft och hållbarhet negativt.

För det andra – och kopplat till det första problemet – kommer det inte att finnas personal om inte effektiviteten i välfärden förbättras, speciellt som nya politiska löften tillkommit om ökat antal anställda i olika offentligt finansierade verksamheter. Ekvation går än mindre ihop eftersom även den privata sektorn, där det fortfarande i hög grad är arbetskraftsbrist, måste kunna växa och därmed generera nödvändiga skatte- och exportinkomster. Bara för utbyggnaden av fängelserna anger exempelvis Kriminalvården att det behövs 15 000 i ytterligare personal.

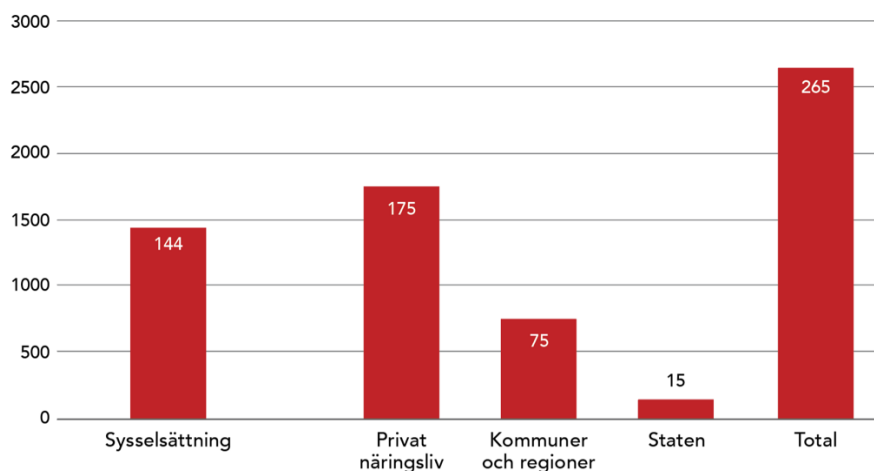
Utifrån SCBs befolkningsprognos samt Konjunkturinstitutets (KI) sysselsättningsprognos presenterade i juli 2023 de tre organisationerna Svenskt Näringsliv, SKR och Arbetsgivarverket sina gemensamma prognoser över sysselsättningsbehovet i privat, kommunal och statlig sektor under de kommande 10 åren⁴. I den privata sektorn väntas sysselsättningen enligt

⁴ SvensktNäringsliv seminarium Almedalen 2023 – När arbetskraften inte räcker till. Prognoseerna baseras på Konjunkturinstitutets långsiktiga BNP-prognos, förväntningar om produktivitetsutveckling samt strukturförändringar inom näringslivet och ekonomin. Prognoseerna som bygger på ett gemensamt framtagna antaganden kan skilja sig något från de prognoser som respektive organisation presenterat vid andra tillfällen.

prognosen behöva öka med ca 175 000 personer, inom kommuner och regioner med 75 000 personer (där den helt dominerande delen väntas ske inom vård och omsorg) samt inom staten med 15 000 personer. Sammantaget ger detta ett sysselsättningsbehov på ca 265 000 personer, som kan jämföras med KIs prognos på total sysselsättningsökning på 144 000 personer⁵ (figur 6). Statistiken visar också att i 6 av tio kommuner väntas antalet personer i arbetsför ålder att sjunka pga en ogynnsam ålderssammansättning och ingen inflyttning medan främst vårdbehovet ökar när befolkningen blir äldre. Till det ökade sysselsättningsbehovet tillkommer vidare att de som går i pension kommer att behöva ersättas. Totalt sett bedöms ca 320 000 personer gå i pension från välfärdssektorerna under de kommande 10 åren. Det totala personalbehovet är alltså än större än ovan angivna siffror. Motsvarande behov att ersätta pensioneringar finns också i andra sektor. Slutsatsen att resurserna inte räcker till blir därmed än starkare.

Det är viktigt att notera att dessa prognoser gjordes under våren innan en rad av de förslag som redogjordes för ovan hade presenterats i samband med budgeten. Sysselsättningsbehovet i den offentliga sektorn torde alltså vara totalt sett ytterligare större än dessa prognoser.

Diagram 6. Utbud och efterfrågan på arbetskraft 2022 - 2032

Källa: Svenskt Näringsliv Almedalsseminariet 2023

Problemen är dessutom i verkligheten än större eftersom det också är en fråga om att arbetskraften måste ha rätt kompetens. Redan i dagsläget är det brist på utbildad personal inom en rad yrken. Det är således även en fråga hur utbildningsväsendet är dimensionerat, liksom om relativlöner etc.

⁵ Avser åldern 20 – 64 år.

Det finns en arbetskraftsreserv i form av dagens arbetslöshet som totalt sett uppgår till 7,9 %⁶ av arbetskraften och där drygt 330 000 personer är inskrivna hos Arbetsförmedlingen. En stor andel av dessa står dock enligt Arbetsförmedlingen "mycket långt från arbetsmarknaden" och bedöms inte ha de kunskaper eller egenskaper som behövs för att ta de arbeten som finns. Det finns dessutom redan idag en stor arbetskraftsbrist i många sektorer och andelen företag och organisationer som uppger att rekryteringar misslyckats är över en tredjedel.

Slutsatsen är därför klar. Utan en effektivisering kommer helt enkelt inte arbetskraften att räckta till både för att generera skatterna i den privata sektorn och att leverera de offentliga tjänster som kommer att behövas. Det traditionella politiska svaret på problem inom den skattefinansierade sektorn har hittills så gott som uteslutande varit "mer resurser". Nu går detta helt enkelt inte längre pga resursbrister både vad avser pengar och personal.

Regeringen har dock hittills inte lagt fokus på arbetskraftsförsörjning och skattenytta. I den budget som presenterades i september fanns orden effektivitet med 132 gånger jämfört med över 1000 för ordet satsning och fördelning. Tvärtom har flera åtgärder snarast försvårat situationen. Dit här framförallt införandet av ett lönekrav som minskar möjligheten till arbetskraftsinvandring

Leif Östlings nya svar på "vad fan får jag"-frågan

Tidigare Scania-vd:n: "Ett otroligt resursslöseri"

Fem år efter Leif Östlings beryktade skattefråga "Vad fan får jag för pengarna?" kommer svaret:

"Det var värre än jag trodde", säger den forne Scania-vd:n, i dag ordförande i Kommissionen för skattenytta, som släppte sitt första årsbokslut på torsdagen.

Det var under Uppdrag granskningens skattefrågor 2017 som Leif Östling, då ordförande i Svenskt näringsliv, ställde den rättframma, men kontroversiella motfrågan "Man frågar sig också: Om man betalar in 20–30 miljo-

porten. Skatteintäkterna uppgår till ungefär 2 100 mdr per år.

Ekvationen är inte hållbar, inte ens på kort sikt, menar Leif Östling. "Långa vårdköer, skju-

Dagens Industri 27 januari 2023

⁶ Säsongskorrigerad arbetslöshet enligt AKU. Detta motsvarar ca 400 000 personer.

Kommissionens viktigaste slutsatser

Stor potential till effektiviseringar och större nytta för skattemedlen

Kommissionens analyser pekar på att det kan finnas en effektiviseringspotential på lång sikt på omkring 175 miljarder kronor inom de områden kommissionens granskat (se tabell nedan). Detta kan jämföras med Sveriges samlade BNP som uppgår till ca 5 600 miljarder kronor, eller de samlade offentliga utgifterna på omkring 2 800 miljarder kronor. Inom samtliga de områden (skola, vård och omsorg) som granskats är möjligheterna till effektiviseringar stora, i flertalet fall åtminstone mellan 5–10 procent av verksamhetens kostnader, men ibland upp till 25 procent. Ett annat mycket tydligt exempel är fusket och felaktiga utbetalningar i bidragssystemet som beräknas uppgå till omkring 18 miljarder per år. Kan vi till exempel genom bättre regler minska fusket ökar skattenyttan direkt – samtidigt som kriminaliteten bekämpas.

För att göra siffran 175 mdr mer förståelig kan den jämföras med att den motsvarar i grova drag kostnaden för hela rättsväsendet och försvaret eller omkring 40 % av kostnaden för den offentliga vården..

Det är viktigt att poängtera att potentialen totalt sett sannolikt är betydligt större eftersom analysen inte inkluderar betydande delar av de offentliga utgifterna, t ex ingår inte olika typer av näringspolitik och företagsstöd eller den offentliga förvaltningen och myndighetsväsendet som tillsammans motsvarar drygt 550 miljarder eller mer än 20 % av de samlade offentliga utgifterna.

Område	Potentiell långsiktig effektiviseringspotential. Miljarder kronor
Grundskolan	13
Sjukvård	55
Äldreomsorg	25
Felaktiga utbetalningar i välfärdssystemen	18
Fängelser	3
Offentlig upphandling	60
Infrastruktur	stor
Totalt	174

Anm: Kommissionens rapporter har på olika sätt beräknat effektiviseringspotentialen. I tabellen ovan återges ett försiktigt skattat snitt på basis av de olika bedömningarna.

En ytterligare faktor som pekar på en betydande effektiviseringspotential är att de reala kostnaderna, (dvs korrigerat för inflationen) inom samtliga studerade områden har ökat snabbare än priserna totalt i samhället. Detta förklaras i hög grad av att de olika prisindex som finns för kommunernas och regionernas verksamhet stigit snabbare än både konsumentpris- och tjänsteprisindex. Detta beror i sin tur på en svagare produktivitet utveckling i den offentliga sektorn⁷. Att förbättra produktiviteten bör därmed vara en huvudfråga för de politiska beslutfattarna.

Att förverkliga hela effektiviseringspotentialen på kort tid är givetvis inte möjligt. Men det visar tydligt på vikten av att börja nu – när kraven ökat kraftigt. Det ekonomiska utrymme som då uppstår kan kortsiktigt antingen användas för att fylla på resurserna där det mest behövs, för satsningar på nya områden eller på sikt för att sänka tillväxthämmande skatter.

En alternativ utgångspunkt är att om man antar att den samlade offentligt finansierade verksamheten (ca 2800 mdr kronor) kunde effektiviseras med 2 % motsvarar det nya resurser på cirka 55 miljarder kronor. Man kan jämföra det med de samlade skatteintäkterna från den statliga inkomstskatten som är cirka 50 miljarder kronor, eller den samlade energiskatten som är ungefär lika stor.

Bättre regler ger ökad tillväxt

Exemplen i tidigare avsnitt visar på möjliga effektiviseringar. En andra typ av effekt gäller möjligheten att genom bättre kvalitet i de offentliga systemen eller i regelverken **öka tillväxten**.

Hur väl de offentligt finansierade systemen vad gäller utbildning, vård och förutsättningarna för företagande fungerar är avgörande för långsiktig tillväxt och därmed för skattebasernas utveckling. En intressant rapport⁸ (Lappi och Petterson, 2022) visar att om Sverige kunde förbättra regelverken kring företagandet till att bli lika bra inom varje delområde som det bästa landet, skulle detta kunna ge 1,3 procentenheters mer ekonomisk tillväxt per år. Med dagens skattekvot på drygt 40 procent skulle det motsvara ca 30 miljarder mer i skatteintäkter varje år. Beräkningarna är givetvis osäkra men visar på betydelsen av regelverk som ger förutsättningar för tillväxt⁹. Genom effektivare system för användning av skattemedel kan man de facto slå två flugor i en smäll. Dels kan man genom att förbättra resultaten i de offentliga verksamheterna (bättre skolresultat, färre brott, kortare vårdtider mm) och därmed stärka konkurrenskraften, få fler jobb och öka välbefindandet, dels kan man sänka skadliga skatter och därmed ytterligare förbättra konkurrenskraften och/eller skapa bättre drivkrafter för att arbeta och minska utanförskapet.

---

⁷ Flertalet studier pekar t.o.m. på en negativ produktivitet utveckling inom stora delar av den offentligt finansierade sektorn.

⁸ Lappi, E och Petterson, L, 2022; Enklare regler kan få ekonomin att växa

⁹ En annan rapport visar att om svenska elevers resultat i PISA-mätningarna varit lika bra som Singapores hade detta motsvarat en högre BNP-tillväxt på ca 0,3 % per år. Även om resultaten är grova, visar rapporterna tydligt att de långsiktiga effekterna av offentligt finansierade system som verkligen levererar således är mycket stora.

Fem centimeter fel

Ett konkret exempel på hur fel regelverken kan slå gavs på ett av Skattenyttas seminarier när riksdagsledamoten Adam Reutersköld berättade om att han tidigare som kommunstyrelsens ordförande upplevt hur Arbetsmiljöverkets krav på att äldreboenden måste ha ett visst minimiavstånd mellan toaletten och handikapphandtagen ledde till att man tvingades lägga ner ett särskilt boende eftersom det saknades fem centimeter i avstånd. Detta boende hade tidigare utsetts till årets äldreboende. Personal och boende var mycket nöjda. Men nu kommunen tvingades riva hela boendet på grund av de nya reglerna. Alltsammans kostade 200 miljoner kronor. Räknar man upp problemet till nationell nivå, konstaterad Reutersköld, skulle den nya regeln kunna kosta upp till 150 miljarder, under antagande att varje kommun har ett till två äldreboenden.

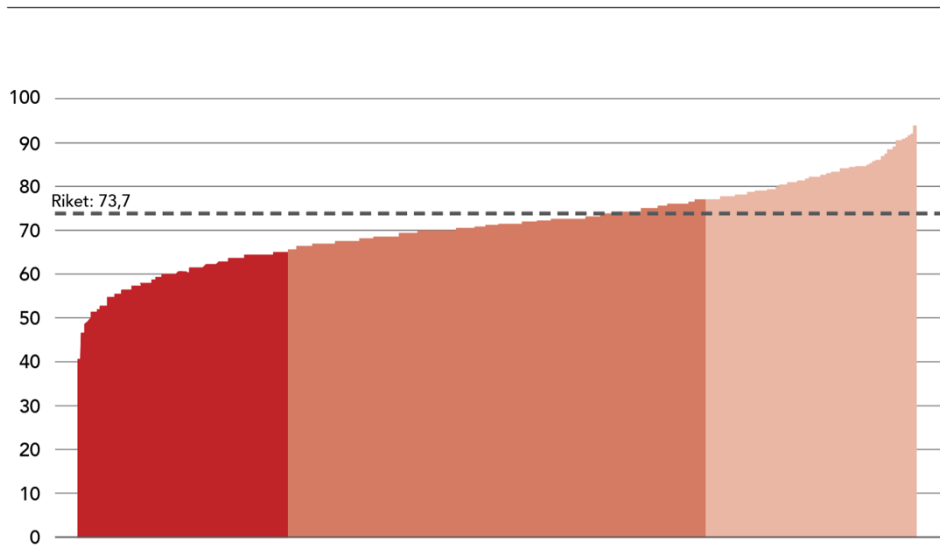
Detta visar på ett problem när det finns hundratals myndigheter som ställer olika krav på offentlig verksamhet. Sällan eller aldrig utvärderas helhetseffekten och samhällsnyttan av reglerna. Regler kan i bästa fall vara ett sätt att tydliggöra och normera så att det blir enklare för offentliga och privata aktörer. I värsta fall blir reglerna kontraproduktiva, kraftigt fördyrande när inte alls sina mål. I den bästa av världar styrs regelutformningen av samhällsnyttan. Så var det inte i fallet med de fem centimetrarna.

Stora oförklarliga skillnader mellan olika kommuner och regioner

Statistiken visar stora skillnader i utfall mellan olika kommuner/regioner. Målen om likvärdighet nås således inte. Detta gäller inom såväl vård, skola som omsorg. Ett exempel på detta är de stora skillnaderna i skolresultat, se figur 7, vad avser andel elever som uppnått betygskategorierna (dvs lägst E) i alla ämnen, med en variation mellan 40 och 95 %.

Figur 7. Stora skillnader mellan kommunerna i hur många elever som når betygskriterierna

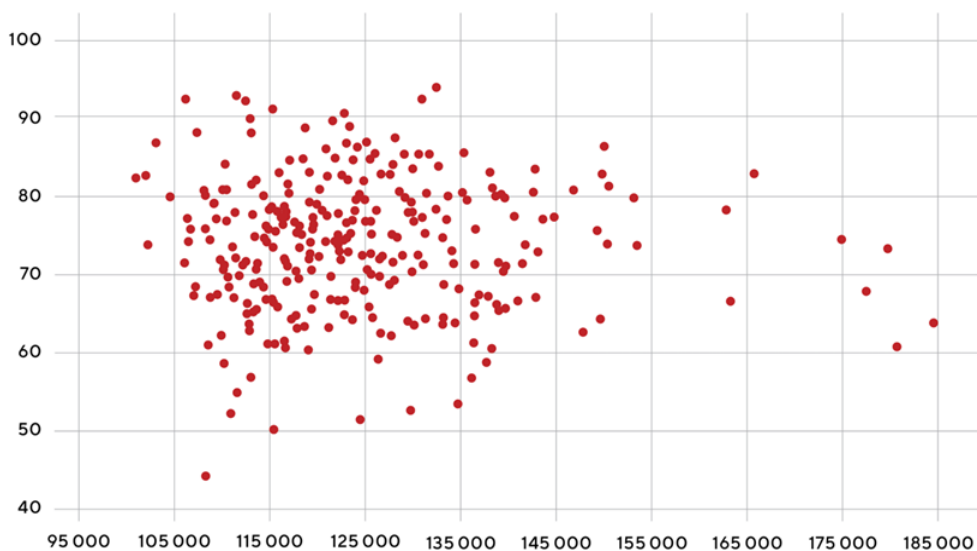
Elever i åk 9 som uppnått betygskriterierna i alla ämnen, hemkommun, andel (%), 2023

Källa: Kommissionen för Skattenytta/Kolada

Tvärtemot det politiska standardsvaret att nya resurser löser problemen visar statistiken att det i verkligheten inte finns någon tydlig koppling mellan resultat (kvalitet/effektivitet) och resurser. I flertalet fall finns det ingen koppling alls. Detta exemplifieras i figur 8 vad avser skolresultatet.

Figur 8. Andel elever i åk 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen. Kostnad per elev åk 1 - 9 (kr)

Källa: Kommissionen för Skattenytta/Kolada

Problemet förvärras av en dålig kontroll och uppföljning på kommunal nivå. Det saknas standardiserade och återkommande jämförelser av framför allt den kommunala verksamheten vad avser kostnader och resultat. På den statliga nivån finns Riksrevisionen, medan något liknande helt saknas inom kommunsektorn. Flertalet kommunpolitiker har dessutom en dålig insikt hur effektiv den egna kommunens verksamhet egentligen är (se faktaruta 3).

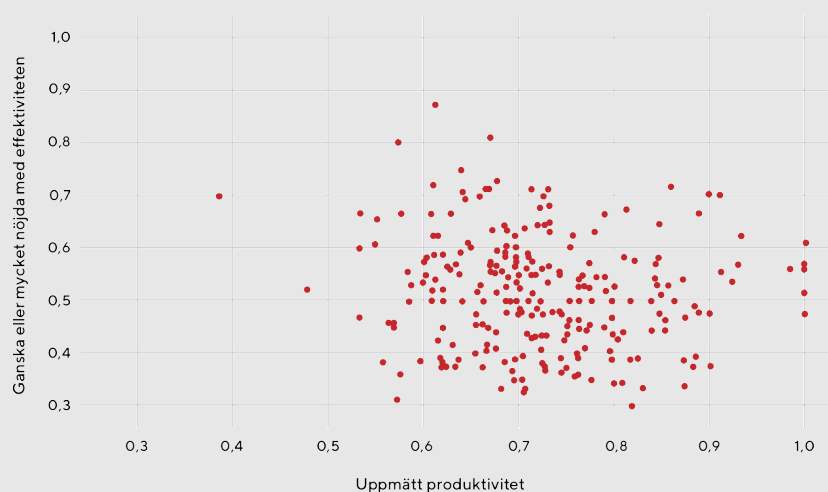
Faktaruta 3.

Politiker har bristande kunskap om hur bra den egna kommunen är

Kommissionen har låtit genomföra en undersökning av aktiva kommunpolitikernas kunskap och uppfattning om den egna kommunens effektivitet. Den visar att trots att det finns en mängd offentliga data från SKR har politikerna en vag uppfattning om den egna kommunens effektivitet vad avser äldreomsorg och skola¹⁰. Gör man en regression för att mäta sambandet mellan den uppfattade effektiviteten och den faktiska produktiviteten inom äldreomsorgen är sambandet obefintligt. En slutsats av detta är att om politikerna inte är medvetna om effektiviseringspotentialen har de svårt att leda förbättringsarbetet. Eller än värre, de kanske inte ens förstår att de behöver bli bättre.

En andra slutsats är att det finns gott om information om sakernas verkliga tillstånd som politiker skulle kunna ta till sig av och använda för att lära av andra kommuner. Att så inte sker oftare beror inte på att det är omöjligt, utan på att politikerna så här långt valt att fokusera mer på att främja det egna laget än på att ta reda på fakta om sakernas verkliga tillstånd.

Samband mellan politikernas bedömning av effektiviteten och verklig produktivitet

¹⁰ I databasen Kolada finns statistik över kommunernas och regionerna kostnader och verksamhet avseende ett stort antal variabler som

Ledarskapet avgörande

Chefskapet kommer framöver att vara en avgörande faktor för en organisations förmåga att attrahera arbetskraft. Chefer som skrämmer bort i stället för att skapa inspiration och arbetsglädje ratas av marknaden. Just bristande ledarskap är ett av våra stora tillväxthot. Folk söker sig bort från de jobb som är viktigast för att våra samhällen ska fungera.

Och det handlar inte om privat eller offentligt. Problemen med dåliga chefer finns i alla miljöer. Vi menar att ledarskapet och dess bristande kvalitet är ett stort generellt problem för vårt land. Ett problem som bortom det omfattande personliga lidandet bidrar i hög grad till en låg effektivitet i verksamheterna som kostar samhället åtskilliga hundratals miljarder varje år.

Hög tid för åtgärder

Kommissionens arbete visar både på nödvändigheten att öka effektiviteten i de offentligt finansierade systemen eftersom resurserna (pengar och personal) helt enkelt inte kommer att räcka till, men också på hur stora möjligheterna till effektiviseringar faktiskt är. Kommissionens arbete visar på stora möjligheter att använda de nuvarande resurserna bättre snarare än att börja diskutera ökad skuldsättning som övervältrar bördan på framtida generationer.

Kommissionens olika rapporter har tagit fram ett stort antal konkreta åtgärder för att öka skattenytan på kort och lång sikt. Dessa sammanfattas nedan.

Regelverken. Det svenska regelverket bestämmer i hög grad förutsättningarna för företagande, offentlig verksamhet och stora delar av hushållens vardag. Regelverken har vällovlige syften, men många av dem fungerar inte som det var tänkt, har blivit förbisprungna av utvecklingen eller ger upphov till onödiga kostnader. De försvårar för företag, organisationer och offentlig sektor att agera effektivt och logiskt. Regelverken behöver därför kontinuerligt ses över och snabbt kunna anpassas när omvärlden förändras. Det behövs också en genomarbetad konsekvensanalys innan beslut, liksom att regelverken är transparenta och att det inte (som nu alltför ofta är fallet) finns målkonflikter mellan olika regelverk. Överlag måste nyttan av ett regelverk alltid jämföras med dess kostnader.

Inför ett antal styrande principer vad gäller kostnadseffektivitet. Den samhällsekonomiska nyttan av ett beslut måste alltid vägas mot kostnaden. Tydligare skrivningar om detta bör införas i budgetlagen.

- Konsekvensanalyser måste förbättras och fördjupas. Beräkningskonventioner för samhällsekonomiska nytta, kostnader och dynamiska effekter måste utvecklas. Regeringen måste säkerställa att de efterlevs.
- Uppdraget för myndigheter bör vara att maximera utfallet för medborgarna och inte bara utfallet för den egna organisationen. Inför krav på att myndigheter ska påtala vad som hindrar effektiviseringar (legala, digitala och strukturella) som årligen ska följas upp.
- Stärk Regelrådet och se till att de kommer in tidigare i processen.

Benchmarking, revision och uppföljning. Trots en god tillgång på statistik, saknas i hög grad, framför allt på lokal nivå, återkommande jämförelser och benchmarking. Inför en obligatorisk lokal verksamhetsutvärdering med en redovisning av relativa förhållanden och nyckeltal i förhållande till andra kommuner och regioner för motsvarande verksamheter. Redovisningen ska finnas allmänt tillgänglig och redovisas för regionens medborgare några gånger under varje mandatperiod. Kommunerna måste visa medborgarna vad de får för skattepengarna. För statliga verksamheter bör en benchmarking både över tid och med andra länder återkommande göras.

- Utvidga Riksrevisionens uppdrag till att även omfatta kommunsektorn.
- Se över myndighetsstrukturen och lägg ned småmyndigheter.

Mer konkurrens. Ett nödvändigt inslag för effektivitet är innovationer. För att åstadkomma detta behövs konkurrens – såväl mellan offentliga verksamheter som mellan privata och offentliga. Det är i praktiken bara genom konkurrens som vi kan säkerställa att resurserna används så effektivt som möjligt och att de minst effektiva enheterna slås ut. Att möjliggöra privat konkurrens inom offentligt finansierade verksamheter är därför nödvändigt. Det gäller dock givetvis samtidigt att säkerställa att det finns kontrollsystem för att förhindra olika typer av osund konkurrens, eller i värsta fall konkurrens från kriminell verksamheten. Inom ramen för att säkerställa en fungerande konkurrens gäller också att göra den offentliga upphandlingen bättre, och inte minst att följa upp gjorda upphandlingar bättre t ex vad avser stora infrastrukturprojekt.

Utnyttja digitaliseringens potential. Ett av de viktigaste redskapen för att öka effektiviteten i den offentliga sektorn är att utnyttja de möjligheter som digitaliseringen ger. IT och i allt högre grad även AI skapar stora möjligheter att förenkla och förbättra en mängd olika verksamheter. Inte minst inom sjukvård, äldreomsorg och utbildning är möjligheterna närmast oändliga. I praktiken stoppas dock mycket av att dagens regelverk inte hängit med i utvecklingen utan fortfarande utgår från "papperssamhället". Här behövs skyndsamt en översyn av lagar, regler och tillämpningar. Det gäller allt ifrån att skapa gemensamma system och standarder, till att ta bort föråldrade regelverk vad gäller informationsdelning liksom att utnyttja nya tekniska möjligheter i undervisning, vård och administration. OECDs DGI (Digital Government Index) jämför hur Sverige ligger till vad gäller "digital government". Sammantaget hamnar Sverige i denna undersökning på sista plats bland de 33 länder som jämförs. Här finns således mycket att göra.

För att driva på frågorna om skattenytta och effektivisering behöver ett Effektivitetskansli inrättas i Regeringskansliet (se rutan nedan). Regeringen bör redovisa årligen till riksdagen hur den förda politiken påverkar effektiviteten i offentliga verksamheter. Det duger inte att bara följa effekter på inkomstfördelningen och effekter på resursfördelningen mellan kvinnor och män.

- Riksdagen bör årligen få en redovisning av effektiviteten i de offentligt finansierade verksamheterna.

Skattekommissionen förslag om Effektivitetskansli

Kansliet ska värna de offentliga finanserna och bidra till hushållning av gemensamma medel genom kontinuerlig granskning av de offentliga utgifterna. Kansliets yttersta uppdrag blir att säkerställa största möjliga effektivitet – medborgarnytta - i de samlade offentliga utgifterna. I uppdraget ingår att ta fram breda underlag över de samlade offentliga sektorns effektivitet, dvs såväl stat som kommunsektor. Arbetet ska utmynna i en årlig redovisning av effektiviteten i de offentliga verksamheterna. En viktig förutsättning för ett framgångsrikt arbete är att etablera samarbete mellan och inom kommunala och statliga organ. Framför allt handlar det om att fullt ut dra nytta av Rådet för kommunala analyser, (RKA), Riksrevisionen, kommuner och regioner samt myndigheter inom statsförvaltningen.

Mer konkret:

1. Rådet för kommunala analyser får i uppdrag att årligen redovisa öppna jämförelser av effektiviteten i kommunsektorns verksamheter. Detta redovisas i februari för att sedan kunna utgöra underlag i särskild bilaga till "Effektivitetsbilagan" till Budgetpropositionen
2. Kommunsektorns generella statsbidrag villkoras mot att såväl kommuner som regioner årligen redovisar kostnad och kvalitet i sina verksamheter. Detta ska ske årligen/vartannat år till medborgarna i respektive kommun/region.
3. Det offentliga åtagande ska kontinuerligt utvärderas och den statliga förvaltningen ska inriktas mot ett tydligt offentligt åtagande, där myndighetsutövning utgör en viktig komponent. Myndigheternas ska löpande utvärderas utifrån målformulering enligt regleringsbrev och instruktion. Skilj myndighetsutövning från utförande.
4. Analysera hindrande regelverk för effektivare användning av IT och digitalisering, inte minst inom sjukvården. Säkerställ en nationell IT standard inom dessa områden.
5. När det gäller offentliga investeringar och underhåll bör fokus alltid ligga på den samhällsekonomiska effektiviteten. För det fall det offentliga gör avsteg från detta bör det särskilt motiveras. Säkerställ en tydlig uppföljning av infrastrukturprojekt.
6. Bidrag till hushåll, företag och ideella organisationer ska utvärderas utifrån syftet med ersättningarna och resultatuppfyllelse.
7. De granskningar av statlig verksamhet som genomförs av Riksrevisionen ska sammanfattas och sammanställas i ett särskilt dokument som ska ingå i "Effektivitetsbilagan" till budgetpropositionen. De mått som finns av olika myndigheters verksamhet och effektivitet behöver kontinuerligt följas upp.
8. Regelrådet (NNR) genomför kontinuerliga uppföljningar av regeländringar sett ur näringslivets synvinkel. Något liknande bör göras inom ramen för effektiviseringskansliets uppdrag med utgångspunkt i "konsekvenser för verksamhetens kostnadseffektivitet".

Fortsatt arbete under 2024

År 2024 är ett stort valår, med val bland annat i Indien och USA, liksom till EU-parlamentet. Framför allt det amerikanska valet och effekten av en eventuell Trumpseger är oviss. För Kommissionen fortsätter frågan om vikten av ledarskap att vara i fokus. Kommissionens projekt om ledarskap inom äldreomsorgen planeras att avslutas med en rapport och seminarium under våren, som även ska följas upp av en mer case-betonad studie om betydelsen av ledarskap. Kommissionen planerar också att genomföra en granskning av biståndet, liksom fortsatta analyser av kriminalvården och kriminalitet i olika former.

Kommissionen kommer vidare att analysera den investerings- och underhållsskuld Sverige har vad avser infrastruktur, VA-system mm, och diskutera olika alternativ att hantera detta – utöver kraven på effektivisering. Till dessa möjligheter hör att införa en investeringsbudget separerad från driftsbudgeten eller att sälja av statliga företag för att finansiera viktiga engångsinvesteringar.

Liksom föregående år kommer resultaten att sammanfattas och redovisas i samband med Almedalen 2024.

Det stora lokala intresset från kommunernas sida att diskutera frågan om effektivitet medför vidare att Kommissionen ytterligare ökar de lokala besöken. Tanken är att besöka de kommuner som enligt tillgänglig statistik är bäst respektive sämst inom vård, skola och omsorg.

För att öka transparensen kommer Kommissionen att ta fram och på ett lättillgängligt sätt presentera statistik som gör det möjligt att göra lokala jämförelser och även att ta fram "ledande indikatorer" över effektiviteten i olika lokala verksamheter. Kommissionen har också för avsikt att under året lansera en chat-robot avseende skattenytta och effektivitet.

Bilaga 1 Kommissionens rapporter och seminarier sedan start

Övergripande analys

- Institutioner, skattenytta och välbefinnande (Rapport)
- Skattenytta i medborgarnas viktigaste valfrågor (Rapport)
- Vart är Sverige på väg? Är tiden mogen för diskussionen om skattenytta (Seminarium)
- Bokslut 2022 – Kommissionens viktigaste resultat (Rapport och seminarium)
- Lindbeckkommissionen – 30 år (Seminarium)
- Vad borde vi få för pengarna - Årsrapport Almedalen (Rapport och seminarium)
- Vad får skattebetalarna i årets höstbudget? (Seminarium)

Revision

- Skattenytta med medborgarrevision (Rapport)
- Kommunala taxor, effektivitet, transparens och skattenytta (PM)
- EU och skattenytta (Seminarium)

Regelverk

- Gör krångliga regler oss fattiga? (Rapport och seminarium)
- Tjänstemannarollen (Seminarium)

Vården och sjukförsäkring

- Skattenytta i sjukvården – prestationer, kostnader och effektivitet jämfört med andra länder (Rapport)
- Bäst och sämst på vård – produktivitet och kvalitet vid svenska sjukhus (Rapport)
- Framtidens sjukvård och omsorg – ett internationellt perspektiv (Seminarium)
- Vad är bra och effektiv sjukvård (Seminarium)
- Skattenytta inom hälso- och sjukvården – vikten av förenkling, förtydliganden och färre chefer (Seminarium)
- Sjukförsäkringen – inte helt frisk (Rapport)
- Är det dags att införa ett nationellt sjukvårdssystem även i Sverige? (Seminarium)
- Ledarskap, ledarskap, ledarskap – Vägen framåt för svensk sjukvård (Seminarium)

Skolan/utbildning

- Skattenytta i skolan – elevernas kunskapsutveckling och skolans förädlingsvärde (Rapport)
- Utjämning som inte jämnar ut - Omotiverade effektivitetsskillnader i grundskolan (Rapport)
- Allt fler högutbildade administratörer på universiteten – avlastning eller belastning? (Seminarium)
- Myten om skolkostnader - Utjämning som inte jämnar ut (Rapport)

Äldreomsorgen

- Kvalitet till varje pris – vad politikerna vet om produktiviteten i äldreomsorgen (Rapport)
- Vilken kommun är bäst på äldreomsorg (Rapport)
- Dags för nytänkande i äldreomsorgen – varför och hur? (Seminarium)

Infrastruktur/ upphandling

- Infrastruktur – vad får vi för 799 mdr? (Seminarium)
- Skattenytta inom offentlig upphandling (Seminarium)
- Hur illa fungerar den offentliga upphandlingen och vad kan vi göra åt det? (Seminarium)

Fusk och kriminalitet med välfärdssystemen

- Identitetsbaserad brottslighet mot välfärdssystemen (PM)
- Skattenytta i tandvården – felaktiga utbetalningar (PM)
- Skattenytta i välfärdssystemen översikt – felaktiga utbetalningar (PM)
- Skattenytta och tillfällig föräldrapenning – felaktiga utbetalningar (PM)
- Brott mot välfärdssystemen – arbetstillstånd och personlig assistens (Rapport)
- Polisen – hur frigöra tid för det polisiära arbetet? (Seminarium)

Energi/miljö

- Elektrifiering utan elektricitet – strukturkrisen i elsystemet (Rapport)
- Gröna bubblor – faran med en selektiv industristödspolitik (Rapport)

Utöver detta har Kommissionen genomfört ett antal kommunbesök för att mer i detalj kunna diskutera problem och möjligheter för en större skattenytta. Till de besökta kommunerna hör Askersund, Krokoms, Linköping, Norrköping, Strängnäs, Torsby och Varberg/ Region Halland. Ett stort antal möten med ledande aktörer inom de olika granskade områdena har också genomförts på nationell nivå. Liksom föregående år har Kommissionen fått ett stort genomslag både genom egna debattartiklar och redaktionell text.

**KOMMISSIONEN
FÖR SKATTENYTTA**